

Концепція моделі Школи відкритої освіти

Валентина ЯСТРЕБОВА,

кандидат педагогічних наук, проректор
Запорізького обласного інституту післядипломної
педагогічної освіти, науковий керівник
дослідно-експериментальної роботи колегіуму,

Людмила ОВДІЄНКО,

директор Запорізького колегіуму «Мала гуманітарна
академія»,

Олена СІБІЛЬ,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії
та методики виховання Запорізького обласного
інституту післядипломної педагогічної освіти,
науковий керівник дослідно-експериментальної
роботи колегіуму,

Олена ТЯГУШЕВА,

кандидат наук з державного управління,
директор Науково-освітнього комплексу Класичного
приватного університету, науковий консультант
дослідно-експериментальної роботи колегіуму

Актуальність розроблення концепції

В умовах сутнісних змін соціокультурної реальності, формування нового типу відносин у суспільстві, за наявності потреб суспільства в новій світоглядній орієнтації переосмисленню підлягає розуміння поняття освіти. В Україні концепції інноваційних моделей закладів освіти XXI століття пов'язані, зокрема, з набуттям освіти якісно нового рівня, зумовленого змінами у суспільно-політичному житті, що важливо з огляду на вирішення нагальних завдань розбудови української державності, духовного відродження нації тощо.

Науковці та практики зазначають, що чинником, який гальмує подолання кризових явищ в освіті, є замкнений характер традиційної системи освіти, що виявляється як:

- пріоритетність принципу територіальності надання освітніх послуг, тобто обмеження доступу до якісних освітніх послуг;
- незначний вплив громади на якість освітньої політики навчального закладу;
- неможливість використання соціокультурного потенціалу громади.

Подолання названих кризових виявів у освіті можливе за умови впровадження концепції відкритої освіти.

Теоретичне обґрунтування проблеми

Основу концепції Школи відкритої освіти становить твердження президента НАПН України

В.Г. Кременя про необхідність науково обґрунтованого розв'язання соціальних проблем, зумовлених об'єктивними закономірностями розвитку суспільства на межі XX і XXI ст.:

1. Забезпечення високої функціональності людини в умовах, коли зміна ідей, знань і технологій відбувається набагато швидше, ніж зміна поколінь; потреба віднайти раціональні схеми співвідношення між прискореним зростанням знань, нових технологій і здатністю людей творчо їх використовувати.

2. Забезпечення оптимального співвідношення між локальними та глобальними соціально-економічними проблемами, щоб людина – патріот своєї країни – відчувала також відповідальність за щастя, добробут у всьому світі.

3. Формування на загальносуспільному й індивідуальному рівнях розуміння людини як найвищої цінності, від якої залежить успішність суспільно-економічного розвитку.

4. Розвиток у людини здатності ефективно діяти в умовах нових суспільно-економічних реалій (глобалізації, інформатизації, високих технологій).

5. Мінімізація асиметрії між матеріальним і духовним, культивування у кожній особистості національної гідності, культури спілкування тощо.

Теоретичною основою концепції Школи відкритої освіти є:

- сучасні ідеї філософії людиноцентризму, вчення про людину як найвищу цінність суспільства;
- вчення В.І. Вернадського, К.Е. Цюлковського, О.Л. Чижевського про інтеграцію людини в навколишнє середовище; синергетичні поняття про відкритість світу, цілісність та взаємозв'язок людини, природи і суспільства;
- концепція відкритої освіти як можливості кожної людини здобувати якісну освіту незалежно від місця проживання, віку, національності, фізичного стану (О.А. Калмиков, О.О. Орчаков, А.В. Хуторської та ін.);
- концепція громадсько-активної школи як осередку розвитку громади (Л.І. Даниленко, Г.В. Єльнікова);
- системний, діяльнісний, компетентнісний, особистісно орієнтований підходи до визначення сучасних моделей освіти.

Відповідно до філософської синергетичної парадигми освіти XXI ст., основними характеристиками відкритої моделі освіти є такі:

- відкритість освіти;
- інтеграція всіх способів освоєння людиною світу;
- розвиток синергетичних уявлень про відкритість світу, цілісність і взаємозв'язок людини, природи та суспільства;

• звернення до світоглядних і смислових моделей;

• вільне користування різними інформаційними системами, які сьогодні відіграють не меншу роль в освіті, ніж безпосередній навчально-виховний процес;

- особистісна спрямованість процесу навчання;
- розвиток інформаційної культури;
- зміна ролі вчителя: перехід до спільних дій у нових ситуаціях відкритого світу, що незворотно змінюється.

Стратегічна мета Запорізького колегіуму «Мала гуманітарна академія» як Школи відкритої освіти полягає у створенні умов для підготовки молоді до повноцінного успішного життя, участі в суспільно корисній і професійній галузях в умовах інформаційного суспільства.

Завдання колегіуму «Мала гуманітарна академія»:

1. Забезпечення переходу від принципу «освіта на все життя» до принципу «освіта через усе життя».
2. Створення умов для розвитку здібностей учнів.
3. Надання можливості вибору програм, форм та темпів навчання.
4. Реалізація індивідуальної освітньої траєкторії для кожного учня МГА.

Основні принципи діяльності колегіуму «Мала гуманітарна академія» як Школи відкритої освіти:

1. Пріоритетності особистості як суб'єкта освітньої та громадської діяльності.
2. Паритетності участі учнів, учителів, батьків, громадських організацій, підприємств, окремих громадян у визначенні стратегії розвитку Школи відкритої освіти.
3. Адекватності вимог до основних освітніх програм, навчального процесу, його ресурсного забезпечення щодо вимог державних освітніх стандартів.
4. Відповідності вимог до освітніх програм навчально-виховного процесу та його ресурсного забезпечення потреб споживачів та замовників освітніх послуг.
5. Відкритості форм і змісту навчання.
6. Максимальної реалізації права суб'єкта навчання на вибір основної освітньої програми, додаткових освітніх послуг, профілю навчання, форм навчання та ін.

Зміст діяльності Запорізького колегіуму «Мала гуманітарна академія»

Специфіка діяльності колегіуму «Мала гуманітарна академія» як Школи відкритої освіти полягає в тому, щоб унаслідок постійного і швидкого оновлення знань у сучасному суспільстві формувати потребу особистості в неперервному самостійному оволодінні ними, самостійний і творчий підхід до знань упродовж усього активного життя людини.

Розглядаючи освіту як відкритий і творчий процес, що охоплює різні складові (передача знань,

формування умінь, навичок, ставлення людини до світу, самовираження, соціальна творчість), відзначимо: навчання і виховання у Школі відкритої освіти постають єдиним цілим.

Ідея особистісного підходу значною мірою відповідає концепції освіти протягом життя. На її основі формуються контури перспективної системи освіти, що дає змогу людині зрозуміти саму себе і навколишнє середовище та сприятиме виконанню її соціальної ролі в житті суспільства. Для цього в колегіумі здійснюється диверсифікація структури освітніх програм з метою надання можливості кожному побудувати ту освітню траєкторію, що найповніше відповідає його освітнім і професійним здібностям.

Перехід до моделі Школи відкритої освіти загострює проблеми пошуку адекватних методів і технологій освіти, зміни відносин між педагогом і учнем. У навчанні, спрямованому на майбутнє, припускається зміна типу відносин між поколіннями: перехід від авторитарного управління, наставницького підпорядкування і примушення до співпраці того, хто навчається, до взаєморозуміння, взаємодопомоги і партнерства.

Важлива роль у колегіумі – навчальному закладі відкритої освіти – належить інформаційним технологіям. Така ситуація зумовлена:

- появою нових можливостей для розвитку змісту освіти та педагогічних технологій;
- розширенням доступу до всіх рівнів освіти, реалізації можливості її одержання для всіх;
- створенням умов для реалізації концепції навчання впродовж життя;
- створенням умов для особистісного навчання.

Концептуальними ідеями проектування освітньої програми колегіуму є:

1. Реалізація вимог Державного стандарту загальної середньої освіти.
2. Випереджальний характер оновлення змісту освіти.
3. Участь громади у визначенні цілей освітньої програми, формування регіонального та шкільного компонентів навчального плану; створення дитячо-дорослих проектно-освітніх команд.
4. Змістове та технологічне забезпечення індивідуально-освітньої траєкторії споживачів освітніх послуг колегіуму.
5. Гнучкість програми: надання можливості навчатися у зручному для суб'єкта навчального процесу місці, часі, темпі, а також за обраною формою навчання (індивідуальною, колективною, дистанційною, екстернатно тощо).

6. Паралельність програми: можливість отримувати освіту за декількома навчальними планами, профілями; суміщення навчання в школі та додаткових освітніх закладах (музична, спортивна, художня освіта), а також у вищих навчальних закладах (підготовчі курси, науково-дослідні проекти тощо); навчання, суміщене з професійною діяльністю (для педагогів).

У колегіумі «Мала гуманітарна академія» поряд із Державним стандартом загальної середньої освіти впроваджуються: допрофільна освіта, профільна освіта, художньо-естетична освіта, спортивно-оздоровча освіта, інформаційно-комп'ютерна освіта.

«Загальна середня освіта». Цільовий та змістовий компонент освіти визначаються законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Державним стандартом загальної середньої освіти, навчальними планами та програмами, затвердженими Міністерством освіти і науки України. Зміст регіонального та шкільного компонентів навчального плану формується з урахуванням потреб споживачів освітніх послуг (учні, батьки, навчальні заклади, громада). Індивідуальна освітня траєкторія забезпечується шляхом вибору суб'єктом освіти певних варіантів навчальних планів (можливий варіант паралельності), а також спецкурсів, факультативів, додаткових освітніх послуг (гуртки, студії, клуби тощо).

«Допрофільна та профільна освіта». Допрофільна та профільна освіта забезпечуються:

- основними курсами, зміст яких орієнтовано на профіль навчання (базова підготовка);

- системою курсів за вибором, що враховує розмаїття інтересів і можливостей учнів певного профілю, поглиблює і розширює основний курс відповідно до профілю навчання (додаткова підготовка);

- системою індивідуальних завдань, спрямованих на розвиток професійних нахилів учнів, їхнього інтересу до застосування предметів профілю в подальшій професійній діяльності (індивідуальна робота з предмета).

Така структура профільного навчання дає змогу найповніше врахувати розходження в можливостях і потребах учнів одного класу та забезпечити єдність рівневої і профільної диференціації навчання. Напрями профільного навчання відкриваються за потребами учнів та замовників освітніх послуг. Зміст профільного навчання визначається навчальними планами та програмами Міністерства освіти і науки України, авторськими програмами курсів, факультативів. Індивідуальна освітня траєкторія забезпечується вибором профілю навчання.

«Художньо-естетична освіта». Ресурсним центром, що забезпечує реалізацію цього напрямку, є Дитяча школа мистецтв №3. Цей спеціалізований навчальний заклад сприяє виявленню й розвитку художньо-естетичних здібностей особистості за музичною, хоровою, художньою, хореографічною спеціалізаціями. Навчальні плани та програми художньо-естетичної освіти затверджуються Міністерством культури України. Учні 1–9-х класів колегіуму є учнями ДШМ №3. Індивідуальна освітня траєкторія забезпечується спеціалізацією за природними здібностями та художнім смаком.

«Спортивно-оздоровча освіта». Спортивно-оздоровча освіта реалізується Ресурсним центром здоров'я, у складі якого – спортивні зали і легкоатлетичний комплекс, та забезпечує проведення

занять з фізичного виховання, роботу спортивних секцій, оздоровчих занять. Структурою Центру здоров'я охоплено психологічну, медичну, реабілітаційну служби, які здійснюють навчальну, просвітницьку, оздоровчо-профілактичну діяльність щодо збереження та зміцнення фізичного, психічного здоров'я споживачів освітніх послуг (учнів, батьків, педагогів). Індивідуальна освітня траєкторія забезпечується станом фізичного та психічного здоров'я, природними потребами та здібностями, вибором певних напрямів оздоровлення та фізичного розвитку.

«Інформаційно-комп'ютерна освіта». Цей напрям освітньої програми забезпечує Ресурсний центр інформатики та комп'ютерних технологій. Його завдання – підготовка учнів та педагогів школи до впевненого та критичного використання технологій інформаційного суспільства в навчальній, дозвілєвій та професійній діяльності. Ця підготовка здійснюється на основі базових навичок з інформаційно-комунікаційних технологій: використання комп'ютерів для знаходження інформації, її оцінювання, збереження, продукування, презентації та обміну, а також для взаємодії в мережі Інтернет. Індивідуальна освітня траєкторія забезпечується вибором рівня засвоєння інформаційно-комунікаційних технологій, програмного продукту, використанням інтернет-ресурсів тощо.

Технології відкритої освіти

Найактуальнішими у Школі відкритої освіти є технології дистанційного навчання, що складаються з педагогічних та інформаційних технологій:

1. *Педагогічні технології дистанційного навчання* – технології опосередкованого активного спілкування вчителів та учнів з використанням телекомунікаційного зв'язку та методології індивідуальної роботи учнів із структурованим навчальним матеріалом, представленим в електронному вигляді.

2. *Інформаційні технології дистанційного навчання* – технології створення, передачі і збереження навчальних матеріалів, організації і супроводу навчального процесу дистанційного навчання за допомогою телекомунікаційного зв'язку.

Незначна за часом та обсягом частина навчального процесу дистанційної освіти може здійснюватися за очною формою (складання іспитів, практичні, лабораторні роботи тощо). Кількісні та змістові показники цієї частини залежать від напряму підготовки (спеціальності) та етапу розвитку дистанційної освіти і визначаються нормативними документами Міністерства освіти і науки України.

Механізми реалізації концепції Школи відкритої освіти

1. Проектування освітньої програми колегіуму здійснюється за такими позиціями:

- реалізація вимог Державного стандарту загальної середньої освіти;

– випереджальний характер оновлення змісту освіти;

– участь громади у визначенні цілей освітньої програми, формування регіонального та шкільного компонентів навчального плану, створення дитячо-дорослих проектно-освітніх команд;

– змістове та технологічне забезпечення індивідуально-освітньої траєкторії споживачів освітніх послуг навчального закладу;

– гнучкість: надання можливості навчатися у зручному для суб'єкта навчальному процесі, місці, часі, темпі, а також за обраною формою навчання (індивідуальною, колективною, дистанційною, екстернатною тощо);

– паралельність: можливість отримувати освіту за декількома навчальними планами, профілями; суміщення навчання в школі та в додаткових освітніх закладах (музична, спортивна, художня), а також у вищих навчальних закладах (підготовчі курси, науково-дослідні проекти); навчання, суміщене з професійною діяльністю (для педагогів).

2. Формування дитячо-дорослої співдружності на основі ідей адаптації шкільної організації до потреб громади, оптимального використання ресурсів громади для розвитку колегіуму та ресурсів навчального закладу для соціального, культурного, освітнього розвитку навколишнього середовища, а також соціокультурного самовизначення учня в сучасному світі.

3. Впровадження громадсько-державної моделі управління.

Управління колегіумом «Мала гуманітарна академія»

Управління Запорізьким колегіумом «Мала гуманітарна академія» забезпечує спрямованість діяльності всіх суб'єктів навчально-виховного процесу на досягнення визначеної у концепції мети. Основне завдання управління – створити умови (фінансові, матеріально-технічні, кадрові, організаційно-педагогічні, науково-методичні, морально-психологічні, інформаційні) для ефективного функціонування навчального закладу як цілісної соціально-педагогічної відкритої системи.

Найважливішим завданням управління є переорієнтація освітньої системи колегіуму від традиційних на принципи відкритої освіти. Вирішення цього завдання потребує створення принципово нової моделі управління – державно-громадської. Така модель управління має передбачити розвиток його колегіальних форм, їх єдність з адміністративними формами управління, раціональний розподіл функціональних обов'язків між суб'єктами, всіма членами колективу, активне залучення до процесу управління учнів, їхніх батьків та представників громади.

Упровадження державно-громадської моделі управління здійснюється шляхом створення та забезпечення активної участі в управлінні колегіумом таких структур: Рада школи, педагогічна

рада, батьківська рада, учнівське самоврядування, управлінська команда, Координаційна рада для роботи з громадою.

Основними принципами діяльності органів громадсько-державного управління у колегіумі є:

- відкритість – *діяльність прозора, цілі – чисті*;
- толерантність – *розуміємо всіх*;
- гуманізм – *усе заради людини (дитини)*;
- динамізм – *здатність до швидких змін*;
- адаптованість – *реагуємо швидко*;
- професіоналізм – *знання – досвід – праця – результат*;
- науковість – *вивчаємо – вирішуємо*;
- цілеспрямованість – *досягаємо мети*.

Найвищий орган громадського самоврядування в колегіумі – загальношкільна конференція, що проводиться один раз на рік. Її учасниками є представники різних органів самоуправління: учнівського парламенту, педагогічної ради, батьківської ради. Колегіальний орган управління – Рада колегіуму, що складається з учителів, батьків, лідерів учнівського самоврядування у рівній кількості від кожної групи. Орган батьківського самоврядування – це загальні збори батьків колегіуму. У період між зборами діє батьківсько-громадська рада, сформована з голів усіх батьківських комітетів класів.

Для ефективного управління, координації всіх напрямів роботи колегіуму з громадськістю створено Координаційну раду. Це виборний орган, який охоплює представників молоді, місцевих органів влади, місцевого управління освіти, педагогічних працівників школи, шкільних громадських організацій, бізнесових структур, закладів додаткової освіти та ін.

Кадрова політика Запорізького колегіуму «Мала гуманітарна академія»

Кадрова політика здійснюється за напрямками:

1. Залучення необхідних для колегіуму спеціалістів шляхом поширення інформації про навчальний заклад та умови роботи в ньому, досягнення високого рейтингу закладу у соціальному оточенні, прямиї пошук спеціалістів через залучення до співпраці на контрактній основі науковців та інших висококваліфікованих спеціалістів.

2. Формування та розвиток професіоналізму педагогічних працівників відбувається шляхом чергової чи цільової курсової перепідготовки, цілеспрямованої науково-методичної роботи в колегіумі.

Науково-методична робота спрямована на стимулювання мотивації педагогів до самоосвіти, розвитку творчого потенціалу, надання необхідної допомоги й підтримки у здійсненні неперервного навчання. Вона ґрунтується на співпраці колегіуму з Інститутом модернізації змісту освіти МОН України, Запорізьким обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти, Запорізьким національним університетом, Класичним приватним університетом, Запорізьким педагогічним коледжем для розв'язання таких завдань:

- надання допомоги у підвищенні наукового, методичного та кваліфікаційного рівня вчителів;
- проведення науково-практичних конференцій, семінарів;
- ознайомлення з психолого-педагогічною, методичною та спеціальною літературою з питань навчання, виховання та управління педагогічним процесом.

Очікувані результати

Запорізький колегіум «Мала гуманітарна академія», як навчальний заклад відкритої освіти, працює в інноваційному режимі, є об'єднувальним центром для розв'язання проблем та розвитку громади, залучення батьків для участі в освітньому процесі, надання якісних освітніх послуг відповідно до потреб особистості незалежно від її віку, виховання почуття відповідальності усієї спільноти (учнів, батьків, педагогів, громади) за майбутнє суспільство.

Результатами багаторічної дослідно-експериментальної роботи зі створення Школи відкритої освіти є:

- розроблення та впровадження цілісної моделі Школи майбутнього на основі концепції відкритої освіти;
- теоретичне обґрунтування та експериментальна апробація соціально-педагогічних умов розроблення та впровадження моделі Школи відкритої освіти;
- визначення та застосування в експериментальній діяльності методів та технологій соціально-педагогічного проектування інноваційного закладу освіти;
- створення авторських навчальних програм, посібників, дидактичних матеріалів, проектів, спрямованих на навчально-методичне забезпечення освітньої моделі навчального закладу відкритої освіти;
- активізація використання інформаційних та комп'ютерних технологій в освітньому процесі;

- впровадження державно-громадської моделі управління закладом освіти;
- розроблення комплексного моніторингу ефективності діяльності Школи відкритої освіти (зокрема моніторинг психолого-педагогічних умов формування особистості учня та вчителя);
- оснащення навчальних кабінетів, що відповідають сучасним вимогам;
- розроблення методичних рекомендацій «Науково-методичні основи впровадження моделі Школи відкритої освіти» для керівників закладів освіти;
- поширення досвіду роботи педагогічного колективу шляхом проведення науково-практичних конференцій, семінарів, видання навчально-методичних посібників тощо.

Відуки випускників–2014

Школа для мене – це світлі спогади про щось неймовірне і душевне, що пов'язує між собою 30 осіб. Це щось дуже важливе, адже тут я знайшла справжніх друзів. Я виросла разом зі школою. Спасибі школі за знання і досвід, здобутий у ній, за невідомі емоції. Я завжди буду вдячна за це.

Не є секретом, що наші вчителі найкращі у світі! Ми ніколи не зможемо сповна віддячити Вам за терпіння і турботу, які Ви подарували.

Вірю, що невдовзі повернуся в школу для того, щоб зустрітися з усіма шкільними друзями і згадати найяскравіші моменти дитинства.

Юлія ЛУСІС